

Federmessersites te Lommel - Maatheide (prov. Limburg, B) De opgravingscampagne van 2008

Ferdi GEERTS, Marijn VAN GILS & Marc DE BIE

Samenvatting

In juli 2008 werd een laatste opgravingscampagne georganiseerd op Lommel - *Maatheide*. De vindplaats zal binnenkort verdwijnen door zandwinning. Net als in 2006 en 2007 werd enkel de *Federmesser*locus LB 25 verder onderzocht. Het doel was de lithische concentraties binnen deze locus zo goed mogelijk ruimtelijk te omschrijven en archeologische artefacten te recupereren voor typologisch en technologisch onderzoek. Dit jaar kwam een nieuwe, kleine lithische concentratie aan het licht. Door met water te zeven op een maaswijdte van 3 mm werd met succes de vaststelling getest die we de voorbije campagnes deden, namelijk dat we vooral relatief grote en zware archeologische artefacten aantreffen op deze locus. In een klein opgravingsvak werd nagegaan welke problemen het opgraven in het Alleröd-veen zou opleveren.

Trefwoorden: Prov. Limburg (B), Lommel, finaalpaleolithicum, *Federmesser*groepen, Alleröd, veen.

1. Inleiding

De *Federmesser*locus LB25 is gelegen op de droge zandrug net ten noorden van het (vroegere) open water op de site Lommel - *Maatheide* (Van Gils & De Bie, 2005; De Bie & Van Gils, 2005; Geerts et al., 2006, 2007; De Bie et al., in druk). Tijdens de opgravingscampagne van 2008 werd de allerlaatste zone van de locus opgegraven, waar de podsolbodem redelijk bewaard was.

Een klein opgravingsvak in de natte depressie ten zuiden van de locus LB25 moest inzicht geven in de praktijkproblemen bij het opgraven in veen.

2. Opzet

2.1. De locus LB25

Het archeologische materiaal op locus LB25 bevindt zich in een secundaire stratigrafische positie (Geerts et al., 2007). Om het inzicht in de ruimtelijke spreiding van de archeologische artefacten op een redelijke wijze te vrijwaren, werd gekozen voor dezelfde werkmethode van de voorbije jaren.

De met de schop uitgegraven aarde werd horizontaal per kwart vierkante meter en verticaal per bodemhorizont gescheiden en gezeefd. Net als

de voorbije campagnes werd droog gezeefd met de motorzeef en met handzeven (maaswijdte 4 mm). Dit jaar werd echter ook nat gezeefd op een maaswijdte van 3 mm.

Tijdens de opgravingscampagne van 2007 werd de oostelijke lithische concentratie van locus LB25 beter omschreven (Geerts et al., 2007). In 2008 werd de opgravings sleuf nog verder oostwaarts uitgebreid in de hoop een nieuwe lithische concentratie te ontdekken.

2.2. Opgravingsvak ten zuiden van LB25

Net ten zuiden van de locus LB25 werd een opgravingsvak van acht vierkante meter uitgezet in de vroegere natte depressie, waarin zich tijdens de Alleröd-periode veen vormde. Het was de bedoeling om inzicht te krijgen in de praktijkproblemen bij het opgraven in veen. We hoopten ook archeologische, eventueel organische, artefacten aan te treffen die tijdens de Alleröd-periode vanaf de hoge, droge duinrug in de lager gelegen natte depressie waren terecht gekomen.

De bovenliggende sedimenten werden met de graafmachine verwijderd tot net boven het veenpakket. Vanaf dan werd met het truweel opgegraven per vierkante meter. De verwijderde aarde en veenresten werden nat gezeefd op een maaswijdte van 3 mm.

3. Resultaten

3.1 De locus LB25

Op de locus LB25 werd in 2008 een oppervlakte van 128 m² opgegraven volgens voormelde methode. De bewaringstoestand van de podsolbodem was redelijk te noemen. Vaak werd in de opgravingsvakken het onderste deel van de uitlogingshorizont (E) van de podsol aangetroffen, bovenop de volledig bewaarde aanrijingshorizont. Enkel in het meest oostelijke deel van de opgravingsleuf was de bewaringstoestand van de podsolbodem slecht. De verstoorde toplaag rustte er rechtstreeks op de aanrijingshorizont of wat van deze bodemhorizont overbleef.

Tijdens de opgravingscampagne van dit jaar werden 447 artefacten geregistreerd, waarvan het merendeel gegroepeerd was in een kleine concentratie. Het zeven met de fijnere zeef (3 mm) leverde nagenoeg geen extra vondsten op in vergelijking met de grotere maaswijdtes, wat de waarnemingen van vorige campagnes bevestigt dat kleine artefacten hier nagenoeg ontbreken. Hierdoor wordt het idee verder onderbouwd dat op locus LB25 enkel de grotere en zwaardere artefacten bewaard bleven na deflatie van de hoge zandrug, waarschijnlijk tijdens de Jonge Dryas.

Bijna 6 % van de vondsten kon worden geïdentificeerd als een werktuig, wat opmerkelijk veel is. De verdwijning van het kleinere debitage materiaal beïnvloedt natuurlijk deze verhouding in het voordeel van de werktuigen. De schrabbers, die nagenoeg allemaal in de kleine lithische concentratie werden gevonden, waren bijna dubbel zo talrijk als de stekers. Afknottingen kwamen evenveel voor als stekers. Een boor en bec ontbraken niet. De kernen waren klein en onregelmatig van vorm. Opmerkelijk was dat binnen de concentratie heel wat artefacten hadden blootgestaan aan de inwerking van vuur. Alle typo-technologische kenmerken wijzen het lithisch materiaal toe aan de *Federmessergroepen*.

3.2. Opgravingsvak ten zuiden van LB25

Het opgraven in het veenpakket verliep moeizaam en was heel tijdrovend. Uit onderzoek tijdens de vorige campagnes wisten we dat het veen aan de noordzijde van de natte depressie gedegradeerd was en dat beeld werd bevestigd tijdens de opgraving.

Het veen dat we aantroffen bestond uit zeer compacte, afgeronde brokken die in een lemig sediment waren ingebed. Met het truweel en met spateltjes werden deze veenblokken gecontroleerd op aanwezigheid van archeologische (organische) artefacten. Het zeven van het verwijderde stort verliep

moeizaam en traag, aangezien de resten van het veen, hoe klein ook, ervoor zorgden dat de zeef snel dichtslabde. Het opgraven noch het zeven leverde enig archeologisch materiaal op.

4. Besluit

De kleine lithische concentratie die dit jaar werd opgegraven ondersteunt het beeld van locus LB25 als een uitgestrekt areaal van intense bewoning door *Federmessergroepen*. Verdere analyse van de archeologische vondsten en hun ruimtelijke verspreiding is nodig om inzicht te krijgen in de finaalpaleolithische occupatie van deze hoge, droge duinrug ten noorden van open water.

De uitdaging om in het veenpakket op zoek te gaan naar archeologisch (organisch) materiaal blijft. Aan de noordzijde van de natte depressie lijkt de kans op het vinden van organisch materiaal zeer klein gezien de zeer slechte kwaliteit van het aanwezige veen. Lithische artefacten kunnen er eventueel nog wel worden aangetroffen. Het veen aan de zuidzijde van de natte depressie is heel wat beter van kwaliteit, maar daar wordt de kans op succes dan weer verminderd door het feit dat de menselijke bewoning zich tijdens het finaalpaleolithicum verder van die plek situeerde.

Dankwoord

Erfgoed Lommel vzw (vroeger Museum Kempenland vzw), het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) en de Eenheid Prehistorische Archeologie (KULeuven) ondernamen het terreinwerk op Maatheide. SCR-Sibelco verleende, net als de voorbije jaren, logistieke steun aan de opgraving op haar terrein. Ook de Stad Lommel steunde het onderzoek. Een welgemeend woord van dank aan de jongeren van Jeugd, Cultuur en Wetenschap (JCW), aan de vrijwillige medewerkers en aan de stage-studenten van de KULeuven voor het archeologische werk dat ze tijdens de opgravingscampagne met inzet en enthousiasme verrichtten.

Bibliografie

CREEMERS G. & CAROLUS J., 1989. Epipaleolithicum te Lommel-Blokwaters. *Limburg*, 68: 195-200.

DEBIE M. & VAN GILS M., 2005. Federmessersites te Lommel-Maatheide. Opgravingscampagne 2005. *Notae Praehistoricae*, 25: 109-112.

DE BIE M. & VAN GILS M., 2006. Les habitats des groupes à Federmesser (aziliens) dans le nord de la Belgique. *Bulletin de la Société Préhistorique Française*, 103, 4: 781-790.

DE BIE M., GULLENTOPS F. & VAN GILS M., 2003. Een laat-paleolithische concentratie in een Usselo-bodem op de Maatheide te Lommel. *Notae Praehistoricae*, 23: 33-37.

DE BIE M., VAN GILS M. & DEFORCE K., in druk. Human occupation in a Late Glacial Landscape: the Federmesser site complex at Lommel (Belgium). In: M. STREET, N. BARTON & T. TERBERGER (eds), *Humans, environment and chronology of the Late Glacial of the North European Plain*.

GEERTS F., 1984. The Caris collection of Lommel. *Notae Praehistoricae*, 4: 17-22.

GEERTS F., DEFORCE K., VAN GILS M. & DE BIE M., 2006. Federmessersites te Lommel-Maatheide (prov. Limburg). Opgravingscampagne 2006 en eerste resultaten van het paleo-ecologisch onderzoek. *Notae Praehistoricae*, 26: 125-128.

GEERTS F., VAN GILS M. & DE BIE M., 2007. Federmessersites te Lommel-Maatheide (prov. Limburg). De opgravingscampagne van 2007. *Notae Praehistoricae*, 27: 65-67.

HAMAL-NANDRIN J., SERVAIS J. & LOUIS M., 1935. Nouvelle contribution à l'étude du préhistorique dans la Campine limbourgeoise (Belgique). *Bulletin de la Société Préhistorique Française*, 32: 175-203.

VAN GILS M. & DE BIE M., 2005. Steentijdsites op de Maatheide te Lommel. *Archeologische opgravingen 2004*. Intern rapport VIOE, Brussel.

VERHEYLEWEGHEN J., 1956. Le paléolithique final de culture périgordienne du gisement préhistorique de Lommel (Province de Limbourg - Belgique). *Bulletin de la Société Royale Belge d'Anthropologie et de Préhistoire*, 67: 1-79.

VERMEERSCH P. M., 1975. Haltplaats van het Tjongeriaan te Lommel-Werkplaatsen. *Archeologie*, 2: 64-67.

Ferdi Geerts
Erfgoed Lommel vzw
De Kolonie, Archeologisch en Historisch Museum
Kolonie 77
BE - 3920 Lommel
Ferd.Geerts@erfgoedlommel.be

Marijn Van Gils
Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
Eenheid Prehistorische Archeologie
Celestijnenlaan 200^E bus 2409
BE - 3001 Heverlee
Marijn.VanGils@ees.kuleuven.be

Marc De Bie
Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
& Vrije Universiteit Brussel
Koning Albert II-Laan 19 bus 5
BE - 1210 Brussel
Marc.DeBie@rwo.vlaanderen.be